

A FEDETT NYOMOZÁS SZEREPE

ÍRTA: SEBŐK LÍVIA, V. évfolyam

KONZULENS: DR. DERES PETRONELLA, egyetemi docens

„ Ha az adat titokban tartásához fűződő érdek olyan nyomatékos, hogy annak nyilvánosságra hozatala még az ítéletben sem lehetséges, akkor az ilyen adat nem alkalmas bizonyítékként történő felhasználásra. A titkos igazságszolgáltatás nem igazságszolgáltatás, hanem az önkény terepe.”

(FINSZTER GÉZA)

Bevezetés

Napjainkban az eredményes bűnüldözés nem képzelhető el titkosszolgálati eszközök nélkül. Ezzel a ténnyel értenek egyet a kutatók, jogtudósok a jogalkalmazók és a büntető igazságszolgáltatás résztvevői. A kriminalisztika intézményrendszerében nagy változást hozott a titkos eszközök és módszerek előtérbe kerülése. Az egyik új egyben legérdekesebb módszer a jelen kutatásom tárgyát képező fedett nyomozás.

Gary T. Marx a rendőri tevékenység négy formáját különböztette meg. A nyílt és nem megtévesztő módszerek, a nyílt és megtévesztő módszerek, a leplezett, de nem megtévesztő módszerek és a leplezett és megtévesztő módszerek.¹ A bűnüldöző szerv tagja új személyazonosságot létrehozva kapcsolatba lép a célszeméllyel vagy személyekkel így szereve információt és bizonyítékot ez lenne a fedett nyomozás. Az állam nem csak megfigyeli a célszemélyeket a fedett ügynökök révén, hanem tudatosan irányítják is őket. A jogi és gyakorlati szempontból felmerülő kérdések ebből illetve a megtévesztés gyakorlásának a sajátos módjaiból merülnek fel, ezért gondolom, hogy érdemes ezzel az intézménnyel mélyebben is foglalkozni.

A témaválasztásomnál fontos szerepe volt annak, hogy a bűnüldözés egyik legérdekesebb területe a fedett nyomozás. A téma mellett szól az is, hogy a külföldi bűnüldözésben egyre növekvő szerephez jut a fedett nyomozás. Jelen tanulmányom ezért a fedett nyomozással kapcsolatosan foglalkozik annak történeti fejlődéséről, a hazai kialakulásáról és jogi szabályozásáról, valamint a hazai és a külföldi szabályozás ismertetéséről és összehasonlításáról így adva egy átfogó képet az intézményről.

1. Jogi keretek és fogalmak a fedett nyomozásban

A tanulmány elkészítése során fontosnak tartottam az alapvető jogszabályok és fogalmak bemutatását. Ezzel adva egy keretet annak, milyen feltételek megléte mellett illetve felhatalmazás alapján van mód fedett nyomozásra.

1.1.A titkosszolgálati eszközök

¹ Gary T. MARX: *Undercover-Police Surveillance in America*. University Of California Press, Berkeley- Los Angeles-London, 1988. 11-12.o.

A titkosszolgálati eszköz, mint fogalom a hatályos magyar jogban nem létezik, 1990. évi X. törvény tartalmazta az 1996-ban hatályon kívül helyezéséig az úgynevezett, „különleges titkosszolgálati eszközök” fogalmát. Titkosszolgálati eszközökről beszélhetünk tágabb és szűkebb értelemben. A titkosszolgálati eszközök alkalmazásáról csak hatósági tevékenységgel kapcsolatban beszélhetünk, mivel magánszemély ilyen módon nem jogosult az adatgyűjtésre. Hazánkban a titkosszolgálati eszközök haditechnikai termékek, ezért használatuk, valamint azok birtoklása engedélyhez kötött. A 2005. évi CIX. törvény, amely a haditechnikai termékek gyártásának engedélyezéséről szól, tartalmazza a titkosszolgálati eszközök csoportosítását.

1.2. A bűnügyi hírszerzés

A bűnügyi hírszerzés alatt a titkosszolgálati eszközök bűnüldözési célú alkalmazását értjük.² Hatályos jogunkban két fajta bűnügyi hírszerzés létezik. A titkos információgyűjtés, amely Lehet bírói engedélyhez kötött és lehet bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés. Az ezzel kapcsolatos jogi kereteket a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban Rtv.), valamint a Nemzeti Adó és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (a továbbiakban Navtv.) szabályozza. A másik fajtája a bűnügyi hírszerzésnek az a titkos adatszerzés, amit a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban Be.) szabályozza. A titkos adatszerzés lefolytatására az ügyésznek és a nyomozó hatóságoknak a nyomozás elrendelését követően a vádemelésig van lehetőségük.

1.3. A fedett nyomozó és a fedett nyomozás

A hazai szabályozás két fajta meghatározást ad meg: A Be. szerint a fedett nyomozó nem más, mint a „nyomozóhatóság egy olyan tagja, aki nyomozóhatósági minőségét leplezi”.³ Az Rtv. azt mondja, a fedett nyomozó „a titkos információgyűjtés miatt, kilétét leplező rendőr”.⁴ A fedett nyomozás fogalmát a magyar jog nem rögzíti, de a fent említett meghatározások és azok törvényben való elhelyezkedésük értelmezése alapján a következő fogalom alkotható a fedett nyomozás nem más, mint a nyomozóhatóság kilétét leplező tagja által, a bűnüldözés céljából végzett titkos információ és adatgyűjtő tevékenység. A fedett nyomozó fogalmának egyik meghatározása sem teljes, lényeges hiba, hogy a „fedettségről” vagyis az identitás elrejtéséről annak módszereiről nem beszél. A fedett nyomozó, azért fedett, mert a kilétét egy teljesen új élettel, új személyazonossággal látják el, amelyet okiratokkal, pénzügyi és tárgyi eszközökkel támasztanak alá egy megváltozott identitással, ún. legendával leplezi.

1.4. A legenda, mint fogalom és annak tartalma

A legenda egy kitalált fedőtörténet. A fedőtörténet a fedett ügynök valódi személyazonosságának megváltoztatásával jön létre. A fedett nyomozás céljának eléréséhez

² FINSZTER Géza: *A titkos felderítés kriminalisztikája* in: Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1-2*. BM kiadó, Budapest, 2004. 969.o.

³ Be. 178. § (2) bekezdés

⁴ Rtv. 68/F. § e) pontja

nem elegendő az identitás megváltoztatása, kell egy olyan fiktív élettörténet, amely alkalmas a célszemély megtévesztésére. Három fontos elemet kell megemlíteni a legendán belül, az új személyazonosság, az életvezetési legenda és az akciólegenda az utolsó kettőből tevődik össze a fedőtörténet. Azért fontos a fedőtörténet, mert az önmagában megváltoztatott identitás még nem elegendő ahhoz, hogy a fedett nyomozás elérje a célját. Rendelkezni kell egy szintén fiktív élettörténettel és életvezetéssel ahhoz, hogy a célszemély bizalmába tudjon férközni a fedett ügynök. A legenda kidolgozása nagyon időigényes és megterhelő feladat, nagy figyelmet kell fordítani a lelepleződéshez vezető körülmények elkerülésére. Alapvetően hosszú időre tervezik meg az identitást, mivel csak akkor tudja a szükséges eredményeket produkálni, a megkövetelt célokat elérni. A magyar szabályozás nem fektetett túl nagy hangsúlyt a legenda időtartamára.

1.4.1. Az új személyazonosság

Az új személyazonosság új nevet „fedőnevet” és egyben új személyi adatokat is jelent, ennek igazolására készítene a nyomozó számára új okmányokat, amit Rtv. rögzíti, hogy a rendőri jelleg leplezése érdekében a rendőrség fedőokiratokat állíthat ki. A törvény azt is lehetővé teszi, hogy a rendőri jelleg leplezése céljából fedőintézményt hozhasson létre (pl. fiktív munkahely), tarthasson fent.⁵ Viszont ajánlatos csak bizonyos fedőokmányok kiállítása és azok használása, mert minél több okmány annál több lehetősége van az ellenőrzésre a gyanakvó személynek. Fontos, hogy a fedőnévénél a keresztnévet ne változtassák meg, mivel az annyira mélyen gyökerezik az ember személyiségében, hogy stressz helyzetben esetleg előfordulhat, hogy ha a nyomozó igazi nevét kiabálja valaki, akkor önkéntelenül reagál rá a nyomozó. A nevéen kívüli egyéb adatok esetén már érvényesül a fantázia, kivételt képez ez alól a lakcím és a születési dátum ezek nem lehetnek a valóságtól elrugaszkodottak. Minden más adatnál, amit kitalálnak csak annyi fontos, hogy a nyomozó meg tudja jegyezni az új információkat. Ezek az okmányok még egy rendőri ellenőrzésen is gond nélkül átmennek. A gondot inkább a bűnözői múlt felépítése, maga a fedőtörténet elhitése jelenti a célszeméllyel vagy célszemélyekkel. A kapcsolatfelvétel három módon történhet: olyan személyek révén, akik a hatósággal, mint bizalmi személyek működnek együtt, vagy egy már legendával rendelkező fedett nyomozó segítségével és van még egy mód, amikor segítség nélkül úgynevezett hideg megismeréssel jut be a bűnözői körökbe a fedett nyomozó.

1.4.2. Életvezetési legenda

A fedőnéven kívül az életvezetési legenda is egy olyan része az új személyazonosságnak, aminek több ponton is kapcsolódnia kell az ügynök valódi identitásához. Hiszen minél kevesebb a kitalált elem, minél közelebb áll a valósághoz annál könnyebben tudja az ügynök eljátszani a szerepét és így csökken a leleplezés veszélye. Az életvezetési legendához tartozik a lakhely, amely természetesen nem lehet a nyomozó civil lakhelyével vagy olyan személyek lakhelyével azonos, akik a fedett nyomozó közeli hozzátartozói.⁶ A fedőlakás léte nem jelenti

⁵ Rtv. 64. § (1) c) pontja

⁶ MÉSZÁROS Bence: *Fedett nyomozás a bűnüldözésben*. Doktori értekezés, Pécs, 2011. 18. o. nyomán.

azt, hogy az ügynöknek ott kell életvitelszerűen élnie, de az elengedhetetlen, hogy bizonyos időközönként megjelenjen a környéken és a fedőlakásban, ezzel elkerülve a lebukást. A legnagyobb stressz kiváltó a fedett nyomozóknál maga a lebukástól való félelem, ezért fontos, hogy a legendában lefektetett adatok nagyjából fedjék a valóságot, vagy ha nem is fedik, akkor az információ ellenőrizhetetlen legyen. Két fedést kell, megkülönböztetünk, amely az ügynök valódi identitásának gyakorlásával kapcsolható össze. Az egyik fajtája a könnyű fedéses nyomozás, lényege, hogy az ügynök csak bizonyos ideig alkalmanként veszi fel a fiktív identitást, ezeket a napokat leszámítva élheti az igazi életét. Ezzel szemben a mély fedésben levő ügynök a megbízásának időtartama alatt szinte eggyé válik a legendával megalkotott személlyel és életével, amely akár hónapokat vagy éveket is jelenthetnek.⁷

1.4.3. Akciólegenda

Az akciólegenda nem más, mint a fedett nyomozó megbízatásához kapcsolódó fedőtörténet. Olyan fedőtörténetet kell előadnia a célszemélyeknek a bizalom elnyeréséhez és a műveleti cél megvalósulásához, amelyet a legmegfelelőbbnek tart. Ezért az akciólegenda megbízásonként változik. A jogszabályokban nem találunk arra vonatkozó rendelkezést, amely az életvezetési legenda és az akciólegenda megteremtéséhez és annak fenntartásához szükségesen nyúlt tárgyi eszközöket (pl. jármű, ékszer, ruha) és pénzügyi eszközöket. A fedett nyomozás költséges bűnüldözési forma nem csak azért, mert a fedőtörténethez tárgyi kiadások kapcsolódnak. A bűnüldözés világában minden a pénzről szól, és aki nem rendelkezik megfelelő pénzügyi háttérrel ebben a világban az nem is tud mély kapcsolatokat kialakítani. A bünszervezetben például a hierarchia legalján lévő tagok a saját bevételeik meghatározott részét a hierarchiában felettük állónak kell, hogy eljuttassák. Ha ezt egy fedett nyomozó a bünszervezetbe beépülése után elmulasztaná, akkor azzal a fedőtörténet lelepleződne.

2. A fedett nyomozás történeti fejlődése⁸

Az emberiség történetének kezdetétől jelen van az élet minden egyes területén az leplezett információgyűjtés, ennek voltak hatékony eszközei a felderítők és a kémek. A XIX. században jelennek meg Európában a központi bűnüldöző szervek, ekkor terjednek el igazán a fedett nyomozók, mint bűnüldöző célokból alkalmazott kémek. A hatékony bűnüldözés érdekében jött létre a fedett nyomozás, mivel a feudális társadalomban a rendészeti módszerek nem voltak megfelelőek arra, hogy hatékonyan fel tudjanak lépni a városiasodás nyomán megjelenő új bűnözési formákkal és egyéb jogsértésekkel szemben.

A hatékony bűnüldözés titka abban rejlik, hogy minél közelebb kell kerülni az adott csoporthoz, meg kell figyelni az életüket, fel kell kutatni a gyengepontjaikat. Ez rengeteg információ, amit kezdetben a bűnüldöző hatóság csak a bűnözőktől tudhatott meg. A titkos rendőri munka kezdetét ezek az informátorok jelentették, ők voltak az első „fedett nyomozók”, akiket arra alkalmazták, hogy maradjanak a bűnöző társasággal és az ott hallott

⁷ MÉSZÁROS Bence: *Fedett nyomozás a bűnüldözésben*. Doktori értekezés, Pécs, 2011. 19. o. nyomán.

⁸ MÉSZÁROS Bence: *Titkos ügynökök, fedett nyomozók a nyomozás történetében*, Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára, PTE ÁJK Pécs, 2004., 155-157.o. műve nyomán.

és látott dolgokat tovább adják a rendőröknek így segítve nekik a banda tagok kézre kerítésében. A világtörténelem egyik leghíresebb bűnüldözőjének számít Francois Eugene Vidocq (1775-1857) aki pályafutását bűnelkövetőként kezdte. A szabadságvesztésre ítélt Vidocq miután megszökött a börtönből, menekült zsarolói elől ezért felajánlotta szolgálatait a francia igazságszolgáltatásnak így kezdetben rendőrségi kémként, illetve informátorként tevékenykedett. Annyira sikeres volt a bűnelkövetők leleplezésében, hogy 1810-ben megalapította az első francia központi bűnüldözési hatóságot, a Sureté-t amelynek egészen 1827-ig a vezetője is volt egyben. A fedett nyomozás fogalmát a legtöbben Vidocq nevéhez kötik mivel ő mondta ki először azt, hogy ahhoz, hogy hatékony legyen a felderítés, nem árt, ha néha a rendőrök úgy tesznek, mintha bűnözők lennének, ezt az elvet a gyakorlatban is alkalmazta.

A XIX. század első felében jöttek létre Angliában és Németországban is az első központi bűnüldöző hatóságok, ezeket francia mintára alakították ki, így kezdtek el ők is hírszerzéssel foglalkozni. Londonban 1829-ben Sir Robert Peel belügyminiszter megalapította a Fővárosi Rendőrség központi nyomozó osztályát, amelyet „Scotland Yard”-on helyeztek el. Németországban 1830 körül jöttek létre a nagyobb tartományokban és városokban az első bűnügyi osztályok. A bűnügyi rendőrség bűnüldözési tevékenységének magvát eleinte a bűncselekményekkel és bűnelkövetőkkel kapcsolatos helyi hírszerzés és elemzés képezte, amit a bűnözők mobilitása miatt hamarosan ki kellett terjeszteni a tartományi határokon túlra is.⁹ A titkos rendőri tevékenység a XIX. század első felétől kezdve hatékonyan működött, de az intézmény jogi keretekbe foglalása csak a büntető eljárásjog fejlődése folytán, a XX. században került rá sor. A kialakulás indoka már akkor is az volt, mint a jelenben, tehát azokkal a bűnelkövetőkkel szembeni fellépés, akik szervezett formában végzik tevékenységüket.

2.1. A nyomozati módszer elterjedése

A XIX. században Nyugat-Európában elfogadott eszközzé vált a fedett nyomozás, mint rendészeti stratégia és ezt fokozatosan vette át Észak-Amerika is. Az Amerikai Egyesült Államokban 1972-ig J. Edgar Hoover haláláig csak igen szűk körben került alkalmazásba a fedett nyomozás. 1973-tól kezdve új fedett nyomozási technikák jelentek meg az Egyesült Államokban, mint például:

- Eljártak a fehér galléros bűnözőkkel, a végrehajtó hatalom tagjaival szemben is eljártak illetve a büntető igazságszolgáltatás tagjaival szemben is eljártak.
- A már megtörtént bűncselekmények nyomozása során nem csak az volt a cél, hogy elfogják a bűnelkövetőt, hanem a még meg nem történt bűncselekmények megelőzése érdekében előtérbe került az elrettentés és az információgyűjtés.

A megváltozott fedett nyomozási technikák visszakerültek Európába. A fedett nyomozás Amerikai változatát nyomokban, a magyar jogszabályokban is megtalálhatjuk. Ezt támasztja alá az, hogy 1998. szeptember 14-én írták alá Budapesten Magyarország kormánya és az

⁹ ARMIN Forker: *Történeti Kriminológia-kísérlet az európai kriminológia fejlődésének tanulmányozására.* In: KATONA GÉZA (Szerk.): *A kriminológia aktuális kérdései. Tanulmányok öt európai országból.* BM Kiadó, Budapest, 2001. 76. o.

Egyesült Államok kormánya a Magyarországnak nyújtandó képzési és technikai segítségnyújtásról szóló Megállapodást.¹⁰

3. A fedett nyomozás alakulása a magyar jogban

1999. március 1-ig gyakorlatilag nem létezett hazánkban a fedett nyomozás a jogszabályokban, de megtalálhatóak voltak olyan törvényi rendelkezések, amik lehetővé tették a hasonló cselekmények végzését. Jogon kívüli tevékenységnek minősült a rendszerváltást megelőzően a titkosrendőri tevékenység. A mai értelemben vett fedett nyomozásra azonban találunk egy utalást az egyéb normákban a 003/1965 BM-paranccsal kiadott felderítési szabályzat ismerte a „nyomozó bevezetése bűnüldöző körbe” operatív rendszert. Mivel azonban gyakorlati módszertanár nem dolgozta ki, a bűnügyi gyakorlat mellőzte.¹¹

Az első e tárgykörben alkotott jogszabályt a rendszerváltást követően hozták meg. Ez a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény, melynek 1.§ (2) bekezdésének¹² értelmében különleges titkosszolgálati eszköznek minősül „minden olyan eszköz és módszer, amelyet az érintett személy tudta nélkül alkalmaznak, és amelynek használata a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat sértheti”.

Az Rtv. 1994. szeptember 1-jei hatályba lépése hatályon kívül helyezte az 1990. évi X. törvény egyes rendelkezéseit. Az Rtv. VII. fejezetében rendezi a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés szabályait ezen kívül lehetővé tette a rendőri jelleg leleplezésével történő információgyűjtést [Rtv. 64.§ (1) bekezdés b) és c) pontja]. Ennek a két szabálynak az együttese teszi lehetővé a fedett nyomozást még, ha ezt a kifejezést a törvény nem is nevesíti. A Nemzetbiztonságról szóló 1995. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Nbtv.) helyezte teljesen hatályon kívül 1996. március 27-én a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvényt. Ezzel egy időben lehetővé tette, a nemzetbiztonsági jelleg leleplezésével történő információgyűjtés és ennek érdekében engedi a fedőokmány kiállítását és felhasználását is ez a rendelkezés jelenleg is hatályban van [Nbtv. 54.§ (1) bekezdés a) és f) pont].

A jelenleg hatályos Be.-t 1998. március 10-én fogadta el az Országgyűlés így leváltotta az 1973. évi I. törvényt (a régi büntetőeljárásról szóló törvény). Az 1998-ban kihirdetett törvény szöveg már tartalmazta a fedett nyomozó alkalmazásával kapcsolatos rendelkezések nagyobb részét. A törvény elrendelte, hogy a fedett nyomozóról szóló a fedett nyomozóval kapcsolatos rendelkezéseket és az Rtv-t módosító szabályokat egy külön törvény léptesse hatályba a kódex hatályba lépése előtt.

¹⁰ Kihirdette az 195/1998. (XII.4) Korm. Rendelet.

¹¹ CSONKA Istvánné - MÁRAMAROSI Zoltán: *Az operatív munka gyakorlata külföldön*. Rendészeti Szemle 1991/7. 111.o.

¹² A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény 1§ (2) Különleges eszköznek minősül minden olyan eszköz és módszer, amelyet az érintett személy tudta nélkül alkalmaznak és amelynek használata a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat sértheti.

A fedett nyomozással kapcsolatos Be. és Rtv. rendelkezéseket végül két külön törvény léptette hatályba. Az akkoriban büntetőeljárást szabályozó 1973. évi I törvény rendelkezéseit az 1998. évi LXXXVIII. törvény módosította annak érdekében, hogy az 1998. évi XIX. törvényben a fedett nyomozó jogintézménye a hatályos jog részévé válhasson.

Az 1999. évi LXXV. törvény iktatta be az 1998. évi XIX. törvény Rtv-re vonatkozó egyes módosításait illetve kiegészítéseit. A módosítás a szervezett bűnözésről az azzal összefüggő egyes jellengések elleni küzdelem szabályait és az ezekhez kapcsolódó törvénymódosításokat tartalmazta. Az 1999. évi LXXV. törvény módosította a Határőrségről szóló 1997. évi XXXII. törvény egyes §-ait így lehetősége nyílt a határőrségnek arra, hogy ha a törvényben meghatározott feladatok elvégzéséhez szükség van titkos információgyűjtésre, akkor jogosult fedett nyomozó alkalmazására. Ez a rendelkezés egészen a 2008-as hatályon kívül helyezésig érvényben volt. Az 1998. évi XCIII. törvény az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (a továbbiakban APEH) egyes feladatairól szól. A törvény lehetővé tette az APEH nyomozói számára az Rtv. szerinti titkos információgyűjtést így ez a szerv is jogosulttá vált fedett nyomozó alkalmazására. Azonban a 31/2001. (VII. 11.) AB határozat 2002. december 31-ei hatállyal megsemmisítette a felhatalmazói rendelkezést ezt követően az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal Bűnügyi Igazgatóságát a 2002. évi LXVI. törvény megszüntette. A Vám- és Pénzügyőrségről szóló 2004. évi XIX. törvény szintén tartalmazott rendelkezéseket a titkos információgyűjtésről, ami gyakorlatilag az Rtv. VII. fejezetének a rendelkezései voltak minimális változtatással került át ebbe a törvénybe. Amikor a törvényt hatályon kívül helyezték a titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályokat átültették a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvénybe.

Több kísérletet is tettek a törvény módosítására. 2007-ben az Országgyűlés benyújtott a T/4192-es törvényjavaslatát, ami a bűnüldözési célú titkos információgyűjtésről szólt. A törvény egybeolvasztotta volna a titkos információgyűjtést és a titkos adatszerzést valamint a fedett nyomozásra vonatkozóan is számos rendelkezést tartalmazott. Végül a törvény nem került beiktatásra, de a fedett nyomozóra vonatkozó szabályok megismeréséhez remek alapot ad.

4. A hatályos szabályozás a fedett nyomozásról

A nemzetközi bűnügyi együttműködésről szóló jogszabályok mellett jelenleg három törvény tartalmaz rendelkezéseket a fedett nyomozásra vonatkozóan. Az Rtv., a Be. illetve a Navtv. Ez utóbbinak rendelkezései gyakorlatilag apróbb különbségekkel az Rtv. rendelkezéseit ismétli. A különbség annyi, hogy nem rendőr a fedett nyomozó, hanem pénzügyi nyomozó, akit csak a Nemzeti Adó és Vámhivatal (a továbbiakban NAV) vethet be a hatáskörébe tartozó bűncselekmények esetében. Ezért elég a fedett nyomozóra vonatkozó szabályozást a Be. és az Rtv. alapján elvégezni. Ezek mellett meg kell említeni, hogy belügyminisztériumi belső utasítások rendelkeznek a fedett nyomozásról, viszont ezeket a részletes rendelkezések minősített adatot képeznek ezért nem megismerhetők.

4.1. Az információgyűjtés és az egyéb adatszerző tevékenységek közötti különbségek

A fedett nyomozó az Rtv. alapján a büntetőeljárás megindítása előtt titkos információgyűjtést végezhet, valamint a büntetőeljárás megindítása után a Be. alapján a nyomozóhatóság egyéb adatszerző tevékenységet folytathat.

A kettő közötti különbség leginkább a céljukban nyilvánul meg, mivel a titkos információgyűjtés esetén az elérhető célok sokkal bővebbek. A titkos információgyűjtés a bűncselekmény megelőzése annak felderítése, megszakítása, valamint az elkövető megtalálása, elfogása, a bizonyítékok megszerzése, illetve a büntetőeljárásban eljáró hatóságok tagjainak és az eljárásban résztvevő felek védelme és a költségvetési szervek bűnfelderítésű ellenőrzése érdekében alkalmazható [Rtv. 63.§ (1) bekezdés]. Ezzel ellentétben az egyéb adatszerző tevékenység csak a bizonyítási eszközök meglétére és hol létére irányulhat [Be. 178.§ (1) bekezdés].

4.2.Ügyészi engedély

Mindig szükséges ügyészi engedély a fedett nyomozó alkalmazásához [Be. 178.§ (2) bekezdés]. Ezzel szemben nincs előírva a titkos információgyűjtés esetén a mintavásárlás és a fedett nyomozó útján történő egyszerű adatellenőrzés és információgyűjtés esetén [Rtv. 64.§ (1) bekezdés b) és f) pontja].¹³ Tehát a nyomozás során mindig be kell szerezni a fedett nyomozás alkalmazásához az ügyész engedélyét. Felvetődik egy elméleti kérdés ezzel kapcsolatban, hogy abban az esetben, ha a büntetőeljárást megelőzően a fedett nyomozó titkos nyomozásba kezd ügyészi engedély nélkül, majd az ügyben később elrendelik a nyomozást, akkor szükség van-e az ügyészi engedély beszerzésére. A Be. előírásaira tekintettel valószínűleg tartom, hogy szükség lesz az ügyész engedélyére, annak érdekében, ha a nyomozás során a fedett nyomozót bármilyen formában be akarják vetni.

A nyomozószerv vezetője teszi meg az előterjesztést az ügyészi engedélyre, amelynek a következőket kell tartalmaznia:

Meg kell nevezni a nyomozó szervet, meg kell adni az ügyszámot és a nyomozás elrendelésének időpontját is.

- Btk. szerint nevesíteni kell a bűncselekményt, illetve meg kell adni azokat az adatokat, amelyek a bűncselekmény gyanúját megalapozzák
- A fedett nyomozó alkalmazásának célját és indokait is meg kell adni, valamint,
- A fedett nyomozó működési körét.¹⁴

Csatolni kell az előterjesztéshez azokat az iratokat, amik megalapozzák az előterjesztést. A helyi bíróság hatáskörébe tartozó ügy esetén az illetékes vezető ügyész az ő akadályoztatása esetén a helyettes ügyész engedélyezheti a fedett nyomozó alkalmazását. A törvényszék hatáskörébe tartozó ügyekben ez a jog a főügyészt illeti meg, aki ezt a jogát átruházhatja a

¹³ FINSZTER Géza: *A titkos felderítés kriminalisztikája*, In: BÓCZ Endre (Szerk) *Kriminalisztika 1-2* BM Kiadó, Budapest, 2004. 989-990.o. SZALAI Géza: *Emlékezések a titkos információgyűjtésről, az ügyészségről és a fedett nyomozásról*. Belügyi Szemle 2005/6. 24.o.

¹⁴ 23/2003 (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól [117. § (1) bekezdés]

büntetőügyben jártas helyettesére.¹⁵ A nyomozás előtt igénybe vett fedett nyomozó előterjesztésére vonatkozóan nem található rendelkezés.

4.3.A fedett nyomozó jelentése

A fedett nyomozó a nyomozó hatóság egyéb adatszerzési tevékenysége során köteles arról jelentést készíteni, erről a szabályról Be. rendelkezik az Rtv.-ben erre vonatkozóan nem találunk rendelkezést. A Be. 178.§ (3) bekezdése alapján a következőket kell tartalmaznia a jelentésnek:

- Meg kell nevezni az eljáró hatóságot,
- Meg kell nevezni a gyanúsítottat és az eljárás alapjául szolgáló bűncselekményt is,
- A nyomozás helyét és idejét meg kell adni,
- Az eljárásban résztvevő felek (terhelt, tanú, szakértő) nevét és a törvényben meghatározott egyéb személyes adatokat,
- A tömör összefoglalás az elvégzett eljárási cselekmények megjelölésével, amelyet úgy kell elvégezni, hogy az eljárási szabályok betartását ellenőrizni lehessen.

Nem biztos, hogy a törvényhozónak az egyéb adatszerző tevékenységről készülő jelentés szabályozását az általános szabályok szerint rendezni. Például a tömör összefoglalás nem túl előnyös, hiszen épp az a lényege a fedett nyomozásnak, hogy a legrészletesebben írja le azt, amit a fedés alatt a birtokába kerül. Így ezek ismeretében a művelet irányítója megfelelően tudja szelektálni az információkat és azokat az információkat, amelyek az ügy szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírnak. Talán megoldást jelentene, ha az Rtv. tartalmazna speciális szabályokat a jelentéstételi kötelezettségről, annak tartalmáról.

A hivatalos jelentést nem a fedett nyomozó írja alá, hanem a nyomozó hatóság vezetője. Az ügyész dönti el, hogy bizonyítási eszközként használják-e fel a jelentést. Ha úgy ítéli meg, hogy bizonyítékként szükség van, a jelentésre akkor csatolja a nyomozási iratokhoz és innentől kezdve az okiratra [Be. 116.§] vonatkozó szabályok alapján használható fel bizonyítékként [Be. 178.§ (4) bekezdés].

A fedett nyomozó titkos információgyűjtésre való alkalmazása a jogszabályok szerint nincs, határidőhöz kötve ezzel ellentétben az egyéb adatszerző tevékenység csak a nyomozás befejezéséig van lehetőség. Hasonló a helyzet a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés viszonyához.¹⁶ Összegzésül elmondható, hogy a büntetőeljárás megindítása után az egyéb adatszerző tevékenység sokkal korlátozottabb, mint a titkos információgyűjtés esetében.

5. Fedett nyomozó alkalmazására jogosult szervek

Három szervezet jogosult fedett nyomozó alkalmazására a jelenlegi szabályozás alapján: a rendőrség, a NAV és az ügyészség. Meg kell említenünk a rendőrségen belül a Nemzeti Védelmi Szolgálatot (a továbbiakban: NVSZ) és a Terrorelhárítási Központot (a továbbiakban: TEK). Részletesebben érdemes megvizsgálni az ügyészre, a NVSZ-re és a

¹⁵ 11/2003 (ÜK. 7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról [58.§]

¹⁶ Be. 200. § (4) bekezdés

TEK-re vonatkozó szabályozást, a rendőrség és a NAV esetén egyértelmű a jogi szabályozás a fedett nyomozó alkalmazásának jogosultsága tekintetében.

5.1.Ügyészség

Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (a továbbiakban Ütv.) feljogosítja az ügyészi szerveket a titkos információgyűjtésre. Alapvetően két esetben kerülhet sor ügyészségi nyomozásra. Egyrészt azoknak a bűncselekményeknek a nyomozását jelenti, amelyek az ügyészség kizárólagos nyomozati hatáskörébe nem tartoznak, azonban az ügyészség hatáskörébe vonta a legfőbb ügyész [Ütv. 5.§ (2) bekezdés e) pontja] vagy a nyomozás felügyelete során az ügyész döntött úgy, hogy magához vonja az eljárást [Ütv. 7.§ (2) bekezdés illetve Be. 28.§ (4) bekezdés d) pontja] más részt az ügyészségi nyomozás a Be. 29 §-a alapján az ügyészség kizárólagos hatáskörébe tartozó bűncselekmények nyomozását jelenti.

Az Rtv. alapján bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtésnek az alábbi esetekben van helye: a bűncselekmény elkövetésének felderítése, annak megszakítása, az elkövető elfogása, tartózkodási helyének megállapítása valamint a bizonyítékok beszerzése.¹⁷ Ezen titkosszolgálati eszközök alkalmazására az ügyészségi nyomozó jogosult az ügyész, a nyomozó ügyész valamelyikének megbízása alapján. Az Rtv. rendelkezéseit kell alkalmazni a bevetésre vonatkozóan azzal a különbséggel, hogy ahol az Rtv. az ügyészi engedély beszerzését írja elő abban az esetben, ha az ügyész által végzett nyomozás folyik a felettes ügyész, valamint nyomozó ügyészi eljárás estében a nyomozó ügyészség vezetője adhatja ki a szükséges engedélyt. Az ügyész csak a már elrendelt nyomozás keretein belül élhet a bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés eszközeivel, vele szemben a nyomozó ügyész már a nyomozás elrendelése előtt is használhatja a titkos információgyűjtés eszközeit, a kizárólagos ügyészi hatáskörbe tartozó bűncselekményekkel kapcsolatban. A fedett nyomozó, mint titkos információgyűjtési eszköz alkalmazására jogosult a felettes ügyész és a nyomozó ügyészség vezetője, ők utasítást adhatnak bármely titkos információgyűjtés végzésére jogosult szervnek.¹⁸ Az ügyészségi nyomozás során a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre a büntetőeljárás törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

5.2.Nemzeti Védelmi Szolgálat

2011. január 1-jei hatállyal változott erre az elnevezésre a korábban Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatára nevezett intézmény ezzel egy időben a 49/1995 (V. 4.) Korm. rendeletet a Kormány hatályon kívül helyezte. Az új Kormány rendelet a 293/2010 (XII. 24.) (a továbbiakban NVSZ rendelet) szabályozza az NVSZ-t, mint a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szervét és annak hatáskörét.

Hármas funkciót lát el a szerv: az NVSZ felderítő tevékenységet végez az ún. védett állomány [Rtv. 7.§ (1) bekezdés b) pontja] tagjai által, valamint azok sérelmére elkövetett bűncselekmények vonatkozásában ezen kívül ellenőrzést végez az életvitelről a fegyveres

¹⁷ Rtv. 63. § (1) bekezdés

¹⁸ Ütv. 18. § (3) bekezdés

szervek hivatásos állományú tagjai tekintetében illetve ezen felül a védett állományú tagjai körében megbízhatósági vizsgálatot is végez. A bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés eszközeit is használhatja a megbízhatósági vizsgálat folyamán [Rtv. 7.§ (1) bekezdés] így akár fedett nyomozót is bevethetnek, ebből következik, hogy az NVSZ tagjai is lehetnek akár fedett nyomozók.

5.3. Terrorelhárítási Központ

Rtv. 1.§ (2) bekezdés 15. pontja rendőrség „Magyarország területén felderíti a terrorszervezeteket, megelőzi, felderíti, illetve elhárítja magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit és megakadályozza azt, hogy bűncselekményt kövessenek el, megakadályozza, hogy magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorszervezet működését anyagi források biztosításával vagy más módon elősegítsék.” Ezt a feladatot a terrorizmus elhárító szerv végzi, amelyet a Kormány a 295/2010 (XII. 22.) Korm. rendeletében a Terrorelhárítási Központot nevezte meg. A nyomozóhatósági jogkört a TEK, mint terrorizmus elhárító szerv nem gyakorol csak a jogszabályban felsorolt feladatokat végzi [Rtv. 7/E § (1) bekezdés]. A TEK az Rtv. alapján titokban információt gyűjthet, vagyis fedett nyomozót is alkalmazhat, azonban a nyomozás teljesítésére hatáskörrel, valamint illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságánál vagy ügyésznél haladéktalanul meg kell tennie a feljelentést, ha bűncselekmény gyanúját észleli [Rtv. 7/E § (4) bekezdés].

6. Fedett nyomozó alkalmazásának módjai¹⁹

A fedett nyomozóval kapcsolatban az Rtv. hat különböző módot ismer: egyszerű információgyűjtés és adatellenőrzést, mintavásárlást, bizalmi vásárlást, álvásárlást, bűnszervezetbe beépülést valamint, ellenőrzött szállítást.

6.1. Az egyszerű információgyűjtés és adatellenőrzés

„A kilétét leplező fedett nyomozó igénybevételével információt gyűjthet, adatot ellenőrizhet”.²⁰ Akkor kerülhet szóba az információgyűjtés és adatellenőrzés fedett nyomozó igénybe vételével, ha a nyomozó hatóságnál keletkeztek a bűncselekmény gyanúját keltő adatok és így azok jellege miatt a további szükséges információgyűjtés és adatellenőrzés bizalmi személyre nem bízható.²¹ Ha a bűncselekmény egyszerű gyanúja merül fel és az ügy további felderítést igényel, akkor beszélhetünk információgyűjtésről és adatellenőrzésről. Minden olyan adat, amely egy másik ügy nyomozása során került a rendőrség tudomására az szolgálati titkot képez. Így az adatszerzés e formája ezért nem bízható másra a nyomozó hatóság tagjain kívül. A további információszerző tevékenység esetén fedett nyomozót kell alkalmazni. Ha a fedett nyomozó tevékenysége alatt a bűncselekmény gyanúja megerősödik, akkor megindulhat a büntetőeljárás. A gyakorlatban ez úgy valósul meg, hogy a kilétét

¹⁹ Rtv. 64. § (1) f) pontja

²⁰ NYÍRI Sándor: *A fedett nyomozó*. Belügyi Szemle 1999/12. 181. o.

²¹ UO. 181.o.

leplező rendőr fedőtörténettel az utcára küldenek, aki próbál kapcsolatba lépni azokkal a személyekkel, akik a feltételezett bűncselekményről információval rendelkeznek, valamint esetlegesen tudnak valamit arról ki a feltételezett bűncselekmény elkövetője.

6.2.A minta-, bizalmi- és álvásárlás

Ezek a fedett nyomozó által végzett jogellenes ügyletek. Ezek az alkalmazási módok hasonlítanak egymásra mégis mást és mást jelentenek. Ez a három „vásárlási” mód felfogható egy folyamatként is, amely a bűncselekmény felderítésének és az elkövető elfogásának első lépcsőfokai.

6.2.1.A mintavásárlás²²

A mintavásárlás a legkevesebb szakértelmet igénylő eszköz. Nem csak fedett nyomozó hajthat végre mintavásárlást, hanem akár bizalmi személy, informátor vagy akár a rendőrséggel együttműködő más személy is. Célja nem más, mint további információ megszerzése egy már a nyomozó hatóság látókörébe került bűncselekménnyel kapcsolatban. A mintavásárlás lényege, hogy a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható tárgyakat, eszközöket a nyomozó hatóság fedett nyomozó alkalmazásával a bűnözőktől felvásárolja és így kerülnek ezek a minták a rendőrség birtokába. Tehát itt még csak a bizonyítási eszközök begyűjtése a cél, nem pedig az elkövető elfogása.

6.2.2.A bizalmi vásárlás

„*Bizalmi vásárlás* a fedett nyomozónak jogellenes kereskedelmi ügyletként megjelenő olyan leplezett tevékenysége, amelynek során a bűncselekmény tárgyi bizonyítási eszközét képező dolgot vásárol az eladó bizalmának erősítése, a későbbi álvásárlás elősegítése érdekében” [Rtv. 68/F § c) pontja]. A bizalmi vásárlás kettős funkciót tölt be: egy részt szükség van rá a bűncselekménnyel kapcsolatos tárgyi bizonyítékok megszerzésénél más részt előkészítő funkciója is van az elkövető elfogásnál, ugyanis a fedett nyomozó az eladó bizalmát erősíti a jogellenes ügylet megkötésénél, így a célszemély az álvásárlásnál nem fog gyanakodni.

6.2.3.Az álvásárlás²³

Ez az eszköz a folyamat legutolsó állomása. Itt már elegendő bizonyítékkal és információval rendelkezik az ügyön dolgozó fedett nyomozó így már le tudja leplezni az elkövetőt. Ilyenkor a fedett nyomozó már nem egyedül keresi meg a célszemélyt, hanem a rejtet kollégákkal együtt. Az ilyen akciót a rendőrség nagy körültekintéssel szervezi meg, ugyanis nem lehet tudni, hogy a célszemélyből vagy személyekből milyen reakciót válthat ki, amikor a fedett nyomozó leleplezi rendőri mivoltát. Olyan eszközöket kell a fedett nyomozónak adni, amellyel képes rögzíteni az eladó és a közte lezajló beszélgetést, valamint ha a

²² Rtv. 68/F. § a) pontja

²³ Rtv. 68/F. § b) pontja

helyszín alkalmas rá akkor képi formában is rögzíteni kell a nyomozó és a gyanúsított találkozását. A bíróságon büntetőeljárás alatt nem lesz nehéz dolga, ha ezt meg tudja tenni és jó minőségű felvételeket készít.

6.4. Az ellenőrzött szállítás [Rtv. 68/F. § d) pontja]

Országhatárokat nem ismerve terjed a szervezett bűnözés. Így fontossá vált a nemzetközi együttműködés, amelynek az ellenőrzött szállítás intézménye az egyik nagyon fontos önálló titkosszolgálati eszköze. Az összefogást a nemzetközi egyezmények adják, amelynek lényege, hogy a különböző országok nyomozó hatóságai adott esetekben egy másik ország területén tevékenykedhetnek. A nemzetközi bűnözéssel szemben a hatályos jogszabályok rendelkezéseket írnak elő a magyar rendőrség számára. A bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény rendelkezik az ellenőrzött szállítás végrehajtásáról. A külföldi hatóság és a magyar hatóság között rendezni kell a művelet részleteit. A művelet irányítására és ellenőrzésére Magyarország területén történő ellenőrzött szállítás esetén a magyar hatóság jogosult. Hazánkban nincs megkötve, milyen jellegű szállítmányok esetén van lehetőség az eszköz használatára, csak az számít, hogy bűncselekmény tárgyi bizonyítási eszköze legyen a szállított dolog. Ezzel ellentétben, Franciaországban csak kábítószer kereskedelemmel kapcsolatban jöhet szóba az ellenőrzött szállítás, Németországban viszont kábítószer kereskedelem és fegyverkereskedelem gyanúja esetén is mód van az ellenőrzött szállítás alkalmazására.

6.5. A bűnszervezetbe való beépülés

Az egyik legérdekesebb eszköz a fedett nyomozó alkalmazási módjai közül. A fedett nyomozó legfontosabb célja a szervezett bűnözés elleni küzdelem. Feladatai közé tartozik az is, hogy ténylegesen tagjává válik a felszámolni kívánt bűnszervezetnek. Ha szükség van rá bűncselekményeket követ el, hogy hiteles legyen. Ezt a műveletet szigorúan titkos normák szabályozzák. A beépített nyomozót hiteles okmányokkal látják el ún. fedőokiratokkal és annak érdekében, hogy ne lepleződjön le akár fedőintézményt hozhatnak létre számára. A törvény lehetővé teszi a legenda biztosítása érdekében, hogy a fedőadatokat különféle közigazgatási nyilvántartásokban elhelyezzék.²⁴ Így ha például a fedett nyomozót az utcán ellenőrzi a rendőrség, akkor sem fog lelepleződni, ha az adatokat rádióan keresztül ellenőrzik le. Ami viszont nehézséget jelent, az a bűnözői múlt mivel a bűnözői körhöz tartozás látszatának előidézése ennél nehezebb feladat.

A fedett nyomozó kiválasztása és felkészítése rendkívül körülményes, hiszen egy kockázatos akció a bűnszervezetbe való beépülés. Ezért nagyon körültekintően rengeteg szempontot kell mérlegelni, amikor kiválasztják a legalkalmasabb személyt a feladatra. Az akció sikeressége nagyban függ attól, hogy a kiválasztott nyomozót megfelelően készítették-e fel a várható feladatok elvégzésére. A felszámolni kívánt bűnszervezet milyensége szerepet játszik abban, milyen nyomozóra van szükség. Sokat számít a színészi képesség, de a gyors döntés képessége is, fontos a higgadt gondolkodás, szükség van jó

²⁴ Rtv. 64. § (8) bekezdés

megfigyelőképességre, egy kicsit nem árt, ha paranoid és az sem, ha erős pszichével rendelkezik. Amikor az alkalmas nyomozót kiválasztják a feladatra, a tulajdonságokon kívül fontos lehet a nyelvtudás, a speciális szakértelem, a végzettség is. Külföldön jellemző, hogy fiatalabb nyomozókat alkalmaznak, azért mert így kisebb az esély a múltban végzett nyomozói tevékenység miatti lebukásra, de hátrány lehet a gyakorlatlanság. A feladat elvégzése próbára teszi a nyomozót, így talán célszerűbb tapasztaltabb nyomozót alkalmazni. Ez a munka nem csak a nyomozó számára, hanem annak hozzátartozói számára is nehéz.

7. Nemzetközi kitekintés

A fedett nyomozás hazai szabályozásához a legközelebb Németország és Ausztria szabályozása áll, ezzel ellentétben ki kell emelnünk Svájcot, ahol külön törvény rendelkezik a fedett nyomozásról. Mivel Svájcban külön törvény rendelkezik a fedett nyomozásról, ezért tanulmányomban ennek a törvénynek a rendelkezéseire szeretnék kitérni.

Svájcban 2005. január 1-jén lépett hatályba a fedett nyomozásról szóló szövetségi törvény. Egész Európában ez a legátfogóbb szabályozás ezen a területen. Külön rendelkezik a büntetőeljárás előtti bevetésről és a nyomozás alatt történő bevetésről. A következőkben próbálom összefoglalni a törvény legfontosabb rendelkezéseit. A törvény a fedett nyomozás fogalmát nem határozza meg, csak az intézmény célját rögzíti. Az intézmény célja a következő: a rendőrség azon tagjai, akiknek ebbéli minősége nem ismerhető fel, a különösen súlyos bűncselekményeket felderítsék és a bűnözői környezetbe behatoljanak. A törvény alapelveként rögzíti, hogy a nyomozók testi épségét és identitását védelmezni kell, ennek olyan mértékben illetve formában kell történnie, hogy meglehessen állapítani a tényállást, valamint ne sérüljön a hatékony védelemhez való jog. Akkor lehet a fedett nyomozást elrendelni, ha a gyanú megalapozott, ha különösen súlyos bűncselekményeket követtek el, vagy fognak elkövetni és más nyomozati cselekmények eredménytelenek voltak, a nyomozás kilátástalan lenne, illetve aránytalan nehézséggel járna. A törvény felsorolja azokat a bűncselekményeket, amelyek esetén fedett nyomozást lehet lefolytatni. A rendőrkapitányság vezetője nevezhet ki valakit fedett nyomozónak ez a személy lehet a rendőrség tagja vagy olyan személy is, akit átmenetileg rendőri feladatokra alkalmaznak abban az esetben, ha a személy ehhez hozzájárul. A rendőrség tagjai közül nevezik ki a vezetőtisztet.

A fedett nyomozó személyazonossága a legenda alkalmazásával megváltozik, a bevetése előtt bírói titoktartási nyilatkozatot tehet arról, hogy ha tanúként lép fel a bírósági eljárásban, a valós identitását akkor sem teszi nyilvánossá. Az engedélyező hatóság dönt arról, melyik identitás alatt folytat le büntetőeljárást, ha a fedett nyomozó bűncselekményt követ el. A törvény szerint az eljáró fedett nyomozó kábítószerrel való visszaélés miatt nem büntethető meg. Bírói engedélyhez van kötve kinevezésük, amely egy évre szól, de szükség esetén az engedély meghosszabbítására tehet előterjesztést a rendőrség. Joguk van arra, hogy védelmük érdekében a hatóságok lehetőleg minden szükséges intézkedést megtegyenek. Kötelességük az utasítások végrehajtása illetve kötelesek rendszeresen beszámolni a tevékenységükről és arról mit tudtak meg. A kapott utasításokat és jelentések anyagát iktatni kell és az ügy aktájától külön kell kezelni. A törvény alsóbb rendű

jogszabályban rendezi a fedett nyomozók díjazását illetve a hozzátartozók számára adható esetleges kártérítést. Garanciális szabályokat is olvashatunk a törvényben. A fedett nyomozó senkit nem bujthat fel bűncselekmény elkövetésére. A célszemélyt nem vádolhatja súlyosabb bűncselekménnyel, mint amit eredetileg tervezett elkövetni. Amennyiben túllépi a meghatározott magatartási szabályokat a befolyásolt személy büntetésének kiszabásakor ezt figyelembe kell vennie, vagy nem szabhat ki büntetést.

A vezetőtisztt irányítja a fedett nyomozót illetve az elrendelő hatóság és a titkos ügynök közötti kapcsolattartás is rajta keresztül történik a büntetőeljárásban. A vezetőtisztt az alábbi feladatokat látja el:

- Tájékoztatja a fedett nyomozót a megbízásról, a legenda alkalmazásáról illetve jogosultságairól,
- Az egész bevetés alatt gondját viseli és irányítja a nyomozót,
- Vezeti a művelet aktáját, a szóbeli jelentéseket írásban rögzíti, tájékoztatja azokat a személyeket, akik kapcsolatban állnak a nyomozással,
- Az eljárást lefolytató hatóság utasításait továbbítja a nyomozó felé.

Ha a fedett nyomozó jelentéseiből következtetni lehet a bűncselekmény elkövetésére, akkor az őt bevető rendőri egységnek meg kell tennie a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bűnüldöző hatóságnál a feljelentést. Indítványozni kell a nyílt nyomozási cselekményt, abban az esetben, ha veszélyeztetné a fedett nyomozó testi épségét csatolni kell az eljárási iratokhoz, ha bizonyítási eszközként szükség van a jelentésre. A következő esetekben be kell fejezni a bevetést:

- ha belátható időn belül nincs esély a büntetőeljárás elrendelésére,
- nincs arányban a várható eredmény a bevetés ráfordításával és a veszéllyel,
- az utasításokat a nyomozó nem követi,
- kötelezettségeit nem teljesíti a vezetőtisztt, valamint szándékosan hamisan tájékoztatja a nyomozót.

A vezetőtisztt utasítására történik meg a bevetés befejezése. Ha már nincs szükség a legendára, akkor a hozzá tartozó fedőokiratokat a rendőrség bevonja.

8. A fedett nyomozó bűncselekményeinek problémája

Mind elméleti és gyakorlati szempontból kérdéseket vett fel a fedett nyomozók által elkövetett bűncselekmények lehetősége. Ez a helyzet paradox: hiszen a nyomozó hatóság tagja a bűncselekmény üldözésére esküszik fel, de még is esetlegesen kénytelen a magasabb cél érdekében, olyan cselekményeket elkövetni, ami a külső szemlélő számára bűncselekménynek tűnik. Finszter Géza szerint a fedett nyomozónak nem kell szükségszerűen normát sértenie szolgálati feladatainak teljesítése során, de az nem zárható ki, hiszen akár olyan közel kerülhet az elkövetői körhöz és az általuk megvalósított vagy részesévé esetleg tettesévé válhat más bűncselekményeknek.²⁵ „Ellenkező esetben alig, ha tudná pozícióit hosszabb ideig tartani a kriminalitás intézményes világában.”²⁶ Mielőtt

²⁵ FINSZTER Géza: *A bizonyítási lehetőségek felkutatásának különleges módjai és eszközei*. In: BÓCZ Endre (Szerk.): *Kriminalisztika 1-2*. BM Kiadó, Budapest, 2004. 733.o.

²⁶ KORINEK László: *Kriminológia I*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2010. 577.o.

ismertetném a hazai szabályozást célszerű megvizsgálni Svájc jogrendszerét, hogyan rendelkezik a fedett nyomozó bűncselekményeivel kapcsolatban.

Svájc büntetlenséget biztosít a fedett nyomozó számára a legendával kapcsolatos okirat hamisítással kapcsolatban, valamint a törvény kimondja a kábítószer ellenes törvénnyel egybehangzóan, hogy nem vonható felelősségre a fedett nyomozó kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény esetén.

Magyarország esetében is elmondható, hogy nagy általánosságban a fedett nyomozó feladata, hogy valamilyen illegális dolgot kell megszereznie. Azonban e tárgyak megszerzését (kábitószer, fegyver) a magyar jog bünteti, így úgy tűnik a fedett nyomozó minden egyes vásárlása esetén bűncselekményt követ el. Azonban a magatartás, csak akkor számít bűncselekménynek, ha a fennáll a tényállásszerűség, a bűnösség és a társadalomra veszélyesség.²⁷ Az illegális dolog megvásárlásával az első két tényező fennáll, de a társadalomra való veszélyesség nem áll fent, hiszen a bűnüldözés érdekében követi el a cselekményt a titkos ügynök. A kábítószer megvásárlásával kapcsolatban ki kell térnünk a fedett nyomozó kábítószer használatára, amit a törvény büntet. Nem szükséges nagyon magyarázni, hogy miért jelent problémát, ha a fedett nyomozó kábítószerrel fogyaszt, hiszen a megváltozott tudatállapot elősegítheti a lelepleződést. A büntetőjogi felelősségre vonás függ az elkövetés körülményeitől.

Összegzés

A magyar jog 1999 óta teszi lehetővé a fedett nyomozó alkalmazását. Ezen időszakig közel tizenegy, olyan alkalom volt, amikor fedett nyomozó adatgyűjtése vagy tanúvallomása szolgáltatta a büntetőeljáráshoz az adatok egy részét. A fedett nyomozással kapcsolatban elmondható, hogy számos jogszabályunk rendezi az esetlegesen felmerülő kérdéseket. Mind ezek mellett a nemzetközi szabályozás is segítséget nyújt az intézmény teljes körű megismeréséhez. A külföldi kitekintés segítségével pedig kiderült, milyen más szabályok szerint alkalmazható a fedett nyomozó.

Felhasznált irodalom

ARMIN Forker: *Történeti Kriminálisztika-kísérlet az európai kriminálisztika fejlődésének tanulmányozására.* In: KATONA GÉZA (Szerk.): *A kriminálisztika aktuális kérdései.* Tanulmányok öt európai országból. BM Kiadó, Budapest, 2001.

CSONKA Istvánné - MÁRAMAROSI Zoltán: *Az operatív munka gyakorlata külföldön.* Rendészeti Szemle 1991/7.

FINSZTER Géza: *A bizonyítási lehetőségek felkutatásának különleges módjai és eszközei.* In: BÓCZ Endre (Szerk.): *Kriminálisztika 1-2.* BM Kiadó, Budapest, 2004.

FINSZTER Géza: *A titkos felderítés kriminálisztikája* In: BÓCZ Endre (Szerk.) *Kriminálisztika 1-2* BM Kiadó, Budapest, 2004. SZALAI Géza: *Emlékezések a titkos információgyűjtésről, az ügyszerről és a fedett nyomozásról.* Belügyi Szemle 2005/6.

FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog.* Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

²⁷ FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog.* Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 79.o.

- Gary T. MARX: *Undercover-Police Surveillance in America*. University Of California Press, Berkeley- Los Angeles-London, 1988.
- KORINEK László: *Kriminológia I*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010.
- MÉSZÁROS Bence: *Fedett nyomozás a bűnüldözésben*. Doktori értekezés. Pécs, 2011.
- MÉSZÁROS Bence: *Titkos ügynökök, fedett nyomozók a nyomozás történetében*, Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára, PTE ÁJK Pécs, 2004.
- NYÍRI Sándor: *A fedett nyomozó*. Belügyi Szemle 1999/12.